

WIZUALNE MAPY

PODSUMOWUJĄCE Z FILOZOFII

Najważniejsze pojęcia, filozofowie i idee
w przejrzystych mapach do szybkiej powtórki

PLATON ŚWIAT IDEI

ETYKA DOBRE ŻYCIE

EPISTEMOLOGIA

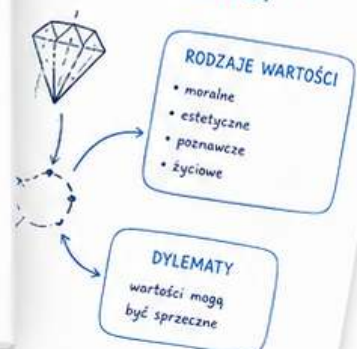
CO TO JEST WIEDZA?

EGZYSTENCJALIZM WOLNOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

TEORIA WARTOŚCI CO JEST WAŻNE?

COPYRIGHT

WIZUALNE MAPY PODSUMOWUJĄCE Z FILOZOFII

Wszelkie prawa zastrzeżone.
Niniejszy materiał jest chroniony **prawem autorskim**.
Kopiowanie, rozpowszechnianie, odsprzedaż,
udostępnianie publiczne w całości lub w części
bez pisemnej zgody autora jest zabronione.

Materiał przeznaczony do celów edukacyjnych.
Korzystaj odpowiedzialnie, z poszanowaniem pracy autora
i w duchu otwartego, krytycznego myślenia.

Spis treści

00	— Okładka	
01	— Copyright	
02	— Spis treści	
03	— Jak korzystać z map?	
04	— Moduł 01	
05	— Czym jest filozofia?	
06	— Moduł 02	
07	— Od mitu do logosu	
08	— Moduł 03	
09	— Sokrates i metoda sokratejska	
10	— Moduł 04	
11	— Platon i świat idei	
12	— Moduł 05	
13	— Arystoteles — przyczyny, cnota i rozum	
14	— Moduł 06	
15	— Filozofia średniowieczna — wiara i rozum	
16	— Moduł 07	
17	— Kartezjusz i narodziny nowożytności	
18	— Moduł 08	
19	— Hume, doświadczenie i sceptycyzm	
20	— Moduł 09	
21	— Etyka, wartości i wybory moralne	
22	— Moduł 10	
23	— Polityka, władza i filozofia współczesna	

Jak korzystać z tych map?

Te mapy to Twoje narzędzie do *szybkiej i mądrej* powtórki. Każda mapa zbiera w jednym miejscu najważniejsze *idee, autorów, kluczowe pojęcia, relacje i pytania pomocnicze*.

Korzystaj z nich przed lekcją, w trakcie powtórki, jako podsumowanie nauki lub wsparcie wizualne w klasie.

1

Po co powstały te mapy?

Aby pomóc Ci szybko zrozumieć i uporządkować kluczowe zagadnienia z filozofii. Mapy skupiają to, co najważniejsze, dzięki czemu oszczędzasz czas, lepiej rozumiesz całość i łatwiej ją zapamiętujesz.

2

Jak z nich korzystać?

Używaj map elastycznie – tak, jak Ci najlepiej pasuje. Świetnie sprawdzą się przed lekcją, w trakcie powtórki, jako szybkie podsumowanie całego tematu lub jako wizualne wsparcie podczas pracy na lekcji.

3

Na co zwracać uwagę podczas powtórki?

Skup się na zrozumieniu, nie tylko na zapamiętywaniu. Zwracaj uwagę na relacje między pojęciami, różne punkty widzenia oraz przykłady, które pomagają lepiej uchwycić sens omawianych idei.

Szybka ścieżka powtórki – krok po kroku:

1

Przeczytaj
temat

2

Zobacz główne
pojęcia

3

Połącz
idee

4

Sprawdź
przykłady

5

Powtórz własnymi
słowami

MODUŁ 01

MODUŁ 01 – WPROWADZENIE DO FILOZOFII

Pytania, działy i sens
myślenia filozoficznego

→ Zanim przejdziesz do wielkich filozofów,
uporządkuj podstawy.

METAFIZYKA

Co istnieje?
Jaka jest natura
rzeczywistości?

ETYKA

Jak powinniśmy
postępować?
Co jest dobre?

EPISTEMOLOGIA

Skąd wiemy to,
co wiemy?
Czym jest wiedza?

FILOZOFIA CZŁOWIEKA

Kim jestem?
Czym jest człowiek?

FILOZOFIA POLITYKI

Jak powinna być
zorganizowana wspólnota?
Czym jest sprawiedliwość?

Pytaj.
Wątpliwość jest
początkiem filozofii.

Myśl krytycznie.
Szukaj sensu.
Rozumiej głębiej.

CZYM JEST FILOZOFIA?

CZYM FILOZOFIA NIE JEST? X

- Nie jest zbiorem gotowych odpowiedzi.

- Nie jest opinią bez uzasadnienia.

- Nie jest nauką szczegółową (o jednym wąskim temacie).

- Nie jest wiarą ani religią.

ONTOLOGIA
co istnieje?

EPISTEMOLOGIA
skąd wiemy?

ETYKA
jak żyć?

FILOZOFIA
=
miłość
mądrości

LOGIKA

jak poprawnie rozumować?

ESTETYKA

czym jest piękno?

FILOZOFIA POLITYKI

jak organizować wspólne życie?

JAKIE PYTANIA ZADAJE FILOZOFIA?

- O prawdę, rzeczywistość, istnienie i wiedzę.

- O dobro, wartości, moralność i sens życia.

- O człowieka, wolność, sprawiedliwość i wspólnotę.

- O piękno, sztukę i doświadczenie estetyczne.

FILOZOFIA W CODZIENNYM ŻYCIU

Czy wszystko, co widzimy, jest prawdziwe?

Co znaczy być dobrym człowiekiem?

Czy wolność ma granice?

CIEKAWOŚĆ

PYTANIE

REFLEKSJA

KRYTYCZNE MYŚLENIE

POSZUKIWANIE SENSU

MĄDROŚĆ

SŁOWA-KLUCZE DO ZAPAMIĘTANIA

MODUŁ
02

MODUŁ 02 – NARODZINY PYTAŃ FILOZOFICZNYCH

*Od opowieści mitycznych
do racjonalnego wyjaśniania świata*

*Tu zaczyna się poszukiwanie
arché, logosu i pierwszych zasad.*

MODUŁ 07

OD MITU DO LOGOSU

MIT

wyjaśnienie poprzez
opowieść, bogów
i tradycję

LOGOS

wyjaśnienie poprzez
rozum, obserwację
i argument

CZYM JEST ARCHÉ?

To pierwotna zasada (źródło), z której
wszystko się wywodzi i w którą się przekształca.

Pierwsi
filozofowie
i ich poszukiwanie
arché

TALES

woda

ANAKSYMANDER

apeiron
(nieskończone, nieokreślone)

ANAKSYMENES

powietrze

HERAKLIT

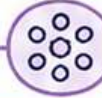
zmiana i ogień
(panta rhei – wszystko płynie)

PARMENIDES

byt i stałość
(być – jedno, niezmiennie)

DEMOKRYT

atomy
(niepodzielne cząstki)

DLACZEGO TO BYŁO PRZEŁOMOWE?

Filozofowie odwrócili wzrok od mitów i bogów.
Zaczęli szukać naturalnych przyczyn w świecie
i opierać się na rozumie oraz obserwacji.

NAJWAŻNIEJSZE SŁOWA: arché, logos, physis, zmiana, byt

MODUŁ
03

MODUŁ 03 – SOKRATES I SZTUKA DIALOGU

Rozmowa, pytanie i życie
poddane refleksji

[Sokrates nie zostawił pism,
ale zmienił sposób myślenia o człowieku.]

SOKRATES I METODA SOKRATEJSKA

WIEM, ŻE NIC NIE WIEM

Świadoma pokora wobec wiedzy to początek poszukiwania prawdy.

DIALOG ZAMIAST WYKŁADU

Prawda rodzi się w rozmowie. Sokrates nie nauczał – rozmawiał i słuchał.

IRONIA SOKRATEJSKA

Udaje, że nic nie wiem, by odstąpić nieświadomość rozmówcy i zachęcić go do myślenia.

SOKRATES

MAIUTYKA – POMAGANIE W „RODZENIU” MYŚLI

Sokrates nie daje gotowych odpowiedzi – pomaga odkryć prawdę, która jest już w rozmówcy.

CNOTA I WIEDZA

Kto naprawdę wie, co jest dobre, ten postępuje dobrze. Zło wynika z niewiedzy.

POZNAJ SAMEGO SIEBIE

Zrozumienie siebie to warunek mądrego i dobrego życia. Sokrates stawiał pytania, które prowadzą do autorefleksji.

JAK DZIAŁA METODA SOKRATEJSKA?

- 1 **PYTANIE**
Sokrates zadaje proste, pozornie niewinne pytanie.
- 2 **ODPOWIEDŹ**
Rozmówca udziela własnej odpowiedzi.
- 3 **WĄTPLIWOŚĆ**
Sokrates pokazuje nieścisłości i sprzeczności.
- 4 **DOPRECYZOWANIE**
Pogłębia pytania, by dokładniej zbadać problem.
- 5 **GŁĘBSZE ZROZUMIENIE**
Rozmówca dochodzi do jaśniejszego poznania prawdy.

CZY MOŻNA NAUCZYĆ SIĘ DOBRA?

Sokrates wierzył, że dobro nie jest jedynie kwestią nawyku, lecz zrozumienia. Dzięki rozmowie możemy odkryć, co naprawdę jest dobre i dlaczego.

DLACZEGO SOKRATES JEST WAŻNY?

- Uczy krytycznego myślenia i zadawania pytań.
- Pokazuje, że mądrość zaczyna się od refleksji.
- Pomaga szukać prawdy, a nie gotowych odpowiedzi.
- Łączy wiedzę z troską o dobro innych i siebie.

PLATON I ŚWIAT IDEI

⇒ Pozór, prawda, dusza i poznanie ⇒

Platon pyta nie tylko o to,
co widzimy, ale o to, co jest naprawdę.

⇒ W TYM MODULE ZROZUMIESZ 5 KLUCZOWYCH POJĘĆ ⇒

⇒ Ten moduł pomaga uporządkować
najważniejsze pojęcia filozofii platońskiej
w jednej przejrzystej mapie. ⇒

PLATON I ŚWIAT IDEI

1 DWA POZIOMY RZECZYWISTOŚCI

ŚWIAT ZMYŚŁOWY

- zmienny
- niedoskonały
- dostępny przez zmysły
- związany z opinią

ŚWIAT IDEI

- trwałe
- doskonałe
- poznawalne rozumem
- związane z prawdziwym poznaniem

to, co widzimy	↔	to, co jest naprawdę
cień	↔	istota
zmienność	↔	trwałość

2 JASKINIA PLATONA

- ludzie patrzą na cienie
- biorą pozór za prawdę
- wyjście z jaskini symbolizuje poznanie
- światło oznacza prawdę i dobro

Alegoria jaskini pokazuje, że człowiek często żyje wśród pozorów i potrzebuje wysiłku, aby dojść do prawdy.

3 POZNANIE

DOXA

mniemanie,
opinia

EPISTEME

wiedza pewna,
rozumowa

- opinia opiera się na tym, co się wydaje
- wiedza dotyczy tego, co trwałe i prawdziwe

PLATON

4 DUSZA

- dusza jest ważniejsza niż ciało
- poznanie wiąże się z pracą duszy
- człowiek powinien dbać o duszę i jej rozwój

Filozofia ma prowadzić duszę ku prawdzie.

5 IDEA Dобра

- najwyższa idea
- źródło sensu i poznania
- pozwala rozumieć inne idee

Tak jak słońce oświetla świat, tak dobro oświetla poznanie.

6 DLACZEGO PLATON JEST WAŻNY?

- wpłynął na filozofię, etykę i politykę
- pokazał różnicę między pozorem a prawdą
- uczy, że edukacja to przemiana sposobu widzenia świata

SŁOWA-KLUCZE

idea

doxa

episteme

jaskinia

dusza

dobro

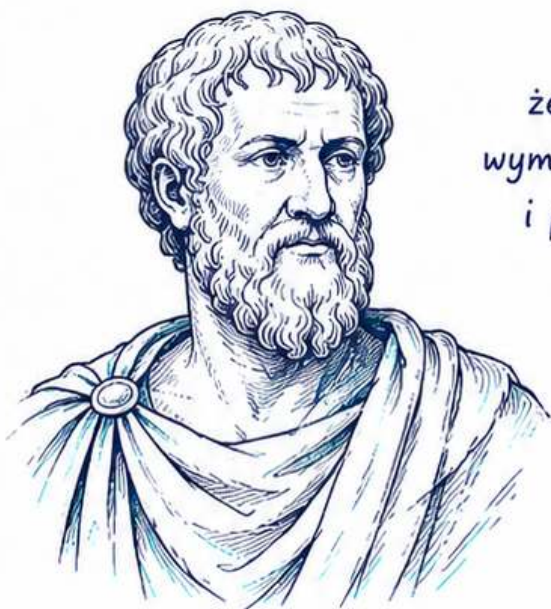
poznanie

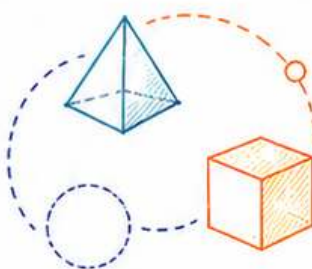
prawda

ARYSTOTELES: ŁAD, PRZYCZYNY I CNOTA

Doświadczenie, rozum i dobre życie

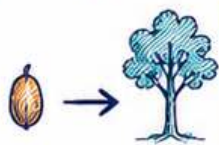

Arystoteles uczy,
że zrozumienie świata
wymaga obserwacji, rozumu
i porządkowania pojęć.

**cztery
przyczyny**

Aby coś zrozumieć,
trzeba znać
przyczynę materialną,
formalną, sprawczą
i celową.

**możliwość
i akt**

Wszystko ma
możliwość stania się
czymś; akt to jej
urzeczywistnienie.

**złoty
środek**

Cnota jest środkiem
między skrajnościami,
dobranym do osoby,
sytuacji i rozumu.

cnota

To trwała dyspozycja
do dobrego działania,
w zgodzie z rozumem
i dobrem wspólnym.

**człowiek jako
istota rozumna
i społeczna**

Człowiek realizuje się
w relacjach z innymi
i dąży do szczęścia
poprzez dobre życie.

Arystoteles pokazuje, że wiedza i cnota prowadzą
do szczęścia – życia w harmonii z rozumem i światem.

ARYSTOTELES – PRZYCZYNY, CNOTA I ROZUM

1 POZNANIE

- poznanie zaczyna się od doświadczenia
- zmysły dostarczają danych
- rozum porządkuje i rozumie
- wiedza nie rodzi się z oderwania od świata, lecz z kontaktu z nim

Człowiek poznaje świat, obserwując go i szukając jego zasad.

2 CZTERY PRZYCZYNY

przyczyna **materialna** — z czego coś jest

przyczyna **formalna** — czym coś jest

przyczyna **sprawcza** — kto lub co to powoduje

przyczyna **celowa** — po co coś istnieje

PRZYKŁAD: STATUA

materiał

forma

twórca

cel

3 MOŻNOŚĆ I AKT

- możliwość — to, co może się stać
- akt — to, co już się urzeczywistniło

Rzeczy rozwijają się od możliwości do urzeczywistnienia.

ARYSTOTELES

4 ETYKA CNÓT

- cnota to trwała dyspozycja do dobrego działania
- nie rodzimy się gotowi — uczymy się cnót przez praktykę
- moralność to nie tylko zasady, ale kształtowanie charakteru

ZŁOTY ŚRODEK

odwaga między tchórzostwem a brawurą

hojność między skąpstwem a rozrzutnością

umiar między brakiem kontroli a przesadną surowością

5 SZCZĘŚCIE EUDAJMONIA

- najwyższy cel życia
- nie chwilowa przyjemność
- pełny rozwój człowieka
- życie zgodne z rozumem i cnotą

Dobre życie to życie rozumne, cnotliwe i spełnione.

6 CZŁOWIEK I WSPÓLNOTA

- człowiek jest istotą społeczną
- życie we wspólnocie jest naturalne
- etyka i polityka są ze sobą powiązane

SŁOWA-KLUCZE

substancja

przyczyna

możliwość

akt

cnota

złoty środek

eudajmonia

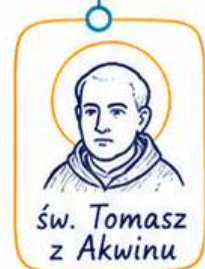
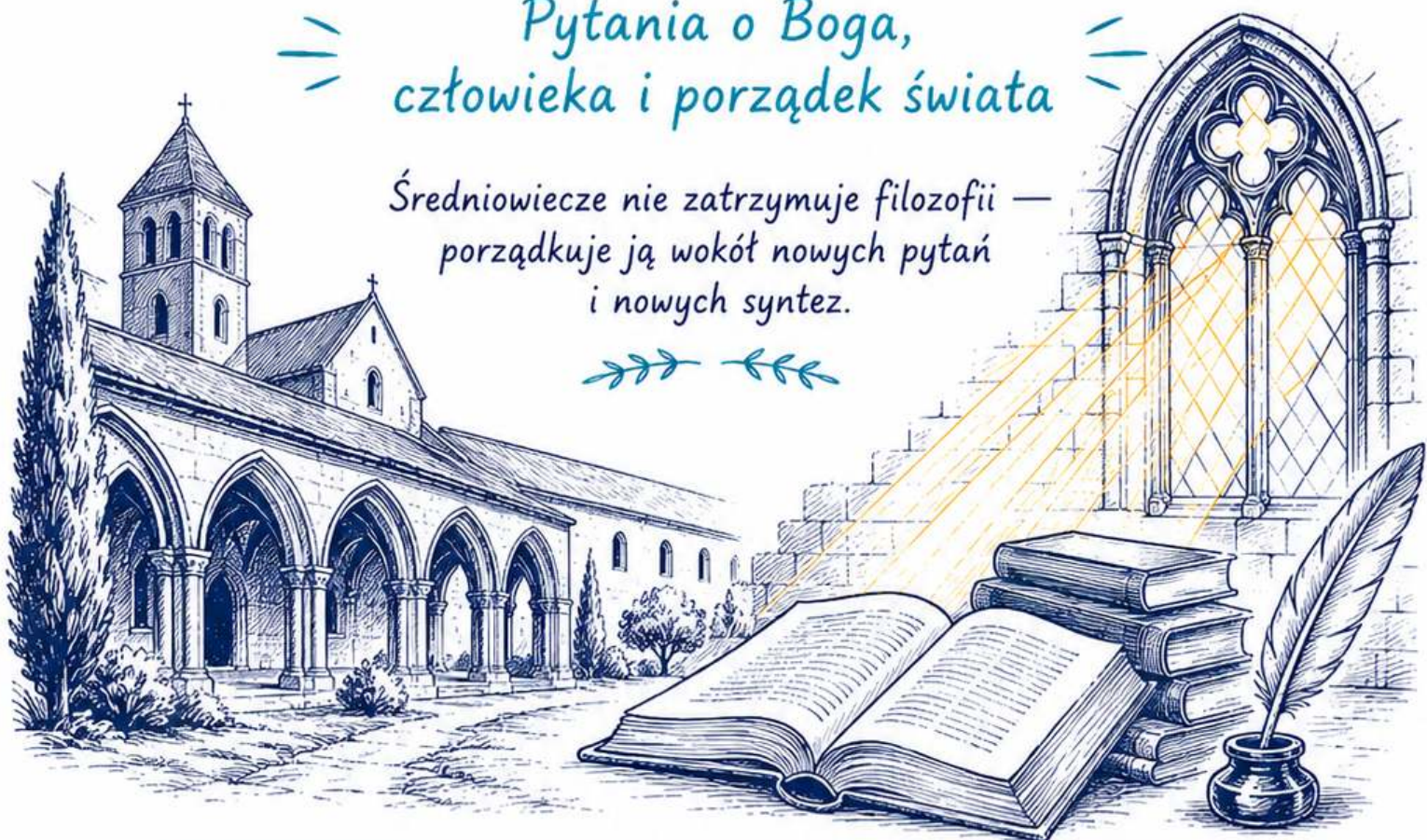

rozum

FILOZOFIA ŚREDNIOWIECZNA: WIARA I ROZUM

Pytania o Boga,
człowieka i porządek świata

Średniowiecze nie zatrzymuje filozofii —
porządkuje ją wokół nowych pytań
i nowych syntez.

FILOZOFIA ŚREDNIOWIECZNA – WIARA I ROZUM

1 GŁÓWNE PYTANIE EPOKI

Jak połączyć
wiarę i rozum?

- wiara i rozum nie muszą się wykluczać
- filozofia pomaga porządkować pytania
- religia nadaje nowy kontekst poszukiwaniu prawdy

2 CECHY FILOZOFII ŚREDNIOWIECZNEJ

- silny związek z religią
- rozwój w szkołach i uniwersytetach
- komentowanie autorytetów
- pytania o Boga, duszę, dobro i stworzenie
- uporządkowane rozumowanie i dyskusja pojęć

3 ŚWIĘTY AUGUSTYN

- silny wpływ Platona
- prawda jako droga do Boga
- wewnątrz człowieka ważnym miejscem poszukiwania prawdy
- problem zła i wolnej woli

Augustyn łączy refleksję filozoficzną z doświadczeniem wewnętrznym.

**FILOZOFIA
ŚREDNIOWIECZNA**

4 ŚWIĘTY TOMASZ Z AKWINU

- inspiracja Arystotelesem
- wiara i rozum mogą współpracować
- rozum może prowadzić do części prawdy
- teologia i filozofia mają różne zadania, ale nie są wrogie

być, przyczyna, cel, istnienie Boga.

5 SPÓR O UNIWERSALIA

- czy pojęcia ogólne istnieją naprawdę?
- realizm
- nominalizm
- znaczenie tego sporu dla języka i poznania

„człowiek” jako nazwa? ↔ „człowieczeństwo” jako rzeczywistość?

6 DLACZEGO TEN OKRES JEST WAŻNY?

- zachował i rozwinął dziedzictwo starożytności
- przygotował grunt pod nowożytność
- pokazał, że pytania metafizyczne i religijne można analizować filozoficznie

≡ SŁOWA-KLUCZE ≡

wiara

rozum

Bóg

dusza

stworzenie

uniwersalia

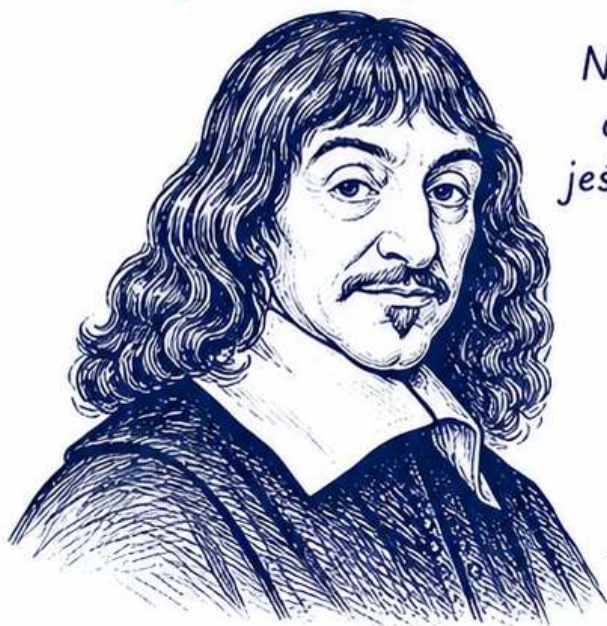
Augustyn

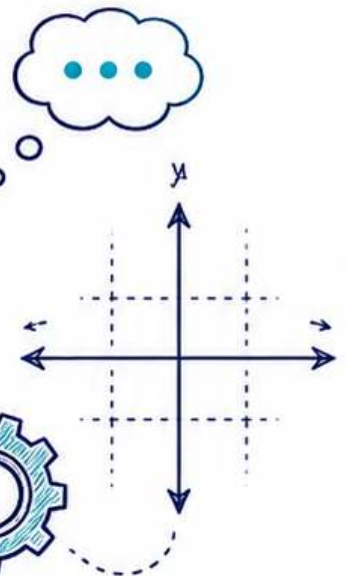
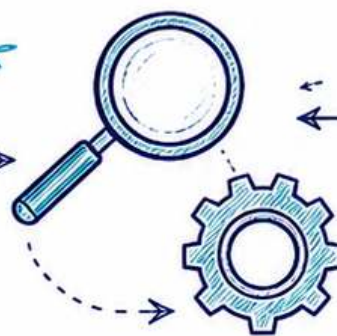
Tomasz
z Akwinu

KARTEZJUSZ I NARODZINY NOWOŻYTNOŚCI

Wątpienie, metoda i pewność

Nowożytność pyta:
od czego zacząć,
jeśli chcemy zbudować
wiedzę pewną?

W TYM MODULE ZROZUMIESZ 5 KLUCZOWYCH POJĘĆ

wątpienie
metodyczne

cogito

rozum

pewność

dualizm

Kartezjusz szuka fundamentu wiedzy,
by odbudować świat na gruncie rozumu.

KARTEZJUSZ I NARODZINY NOWOŻYTNOŚCI

1 WĄTPIENIE METODYCZNE

- należy zakwestionować wszystko, co nie jest absolutnie pewne
- zmysły mogą mylić
- tradycja nie wystarczy
- wątplenie nie jest celem samym w sobie, lecz drogą do pewności

→ Kartezjusz wątpi po to, aby znaleźć punkt niewzruszony.

2 COGITO

„Myślę, więc jestem.”

- nawet wątpiąc, istnieje ktoś, kto wątpi
- istnienie podmiotu myślącego jest pierwszą pewnością
- świadomość siebie staje się początkiem poznania

3 METODA

nie przyjmuj niczego bez jasności

dziel problem na części

porządkuj myślenie od prostego do złożonego

sprawdzaj całość dokładnie

KARTEZJUSZ

4 ROLA ROZUMU

- rozum jest narzędziem poznania
- prawdziwa wiedza powinna być jasna i wyraźna
- model pewności inspirowany matematyką

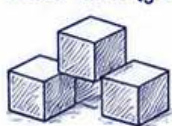
5 DUALIZM

RES COGITANS
– rzecz myśląca

- człowiek myśli i posiada ciało
- umysł i ciało są różne

RES EXTENSA
– rzecz rozciągła

6 ZNACZENIE KARTEZJUSZA

- wzmacnia rolę podmiotu
- inauguruje filozofię nowożytną
- wpływa na epistemologię, naukę i filozofię umysłu

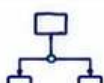
SŁOWA-KLUCZE

wątplenie

cogito

metoda

rozum

pewność

podmiot

dualizm

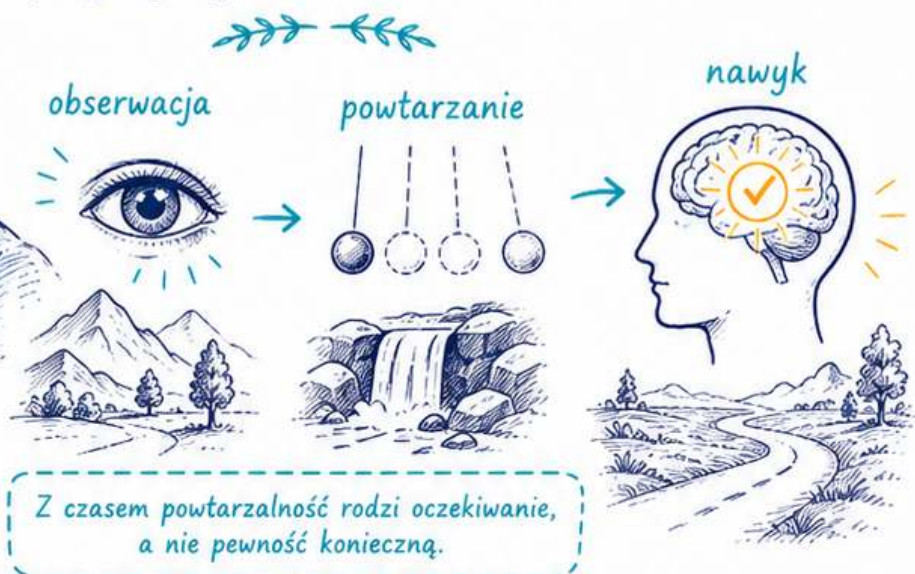
jasność
i wyrazistość

HUME I GRANICE PEWNOŚCI

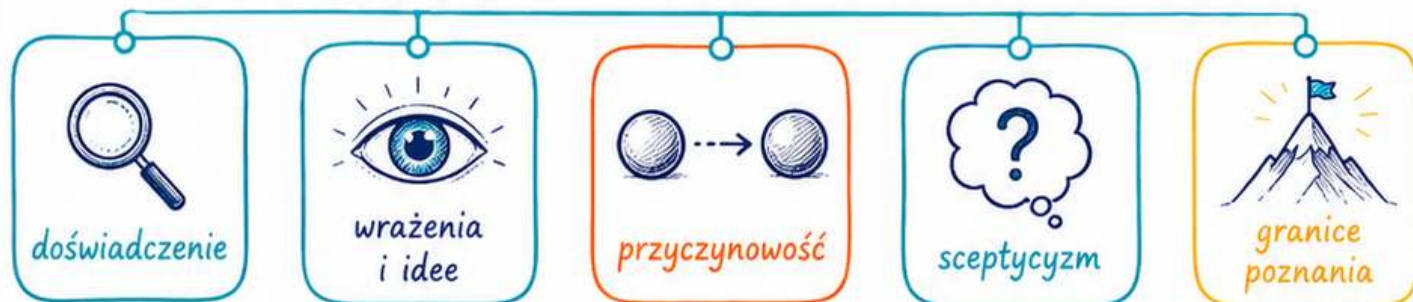
⇒ Doświadczenie, nawyk i sceptycyzm ⇒

Hume przypomina, że wiele z tego, co uznajemy za pewne, opiera się bardziej na przyzwyczajeniu niż na konieczności.

⇒ W TYM MODULE ZROZUMIESZ 5 KLUCZOWYCH POJĘĆ ⇒

Hume zachęca do pokory poznawczej i uważności wobec tego, co naprawdę uzasadnione.

HUME, DOŚWIADCZENIE I SCEPTYCYZM

1 ŹRÓDŁO POZNANIA

- całe poznanie zaczyna się od doświadczenia
- nie ma idei bez wcześniejszego wrażenia lub percepcji
- umysł pracuje na tym, co zostało dane w doświadczeniu

2 WRAŻENIA I IDEE

WRAŻENIA

- silniejsze
- bezpośrednie
- związane z odczuciem i percepcją

IDEE

- słabsze
- pochodne
- ślady w umyśle po wcześniejszych wrażeniach

Najpierw doświadczamy, potem myślimy o tym, czego doświadczaliśmy.

3 PRZYZYKOWOŚĆ

- obserwujemy następstwo zdarzeń
- ale nie widzimy koniecznego związku
- przyzwyczajamy się do tego, że jedno zdarzenie następuje po drugim
- nawyk sprawia, że oczekujemy powtórzenia

PRZYKŁADY:

ogień → ciepło

nacisk przycisku → światło

To oczekiwanie rodzi się z nawyku, a nie z bezpośredniego oglądu konieczności.

4 SCEPTYCYZM

- człowiek nie powinien zbyt szybko ogłaszać pewności
- wiele przekonań ma charakter prawdopodobny, nie absolutny,
- sceptycyzm nie oznacza bezwładu, lecz ostrożność intelektualną

HUME

5 JAŻŃ I TOŻSAMOŚĆ

- nie znajdujemy trwałego „ja” jako niezmiennej substancji
- spotykamy raczej strumień doznań, wspomnień i przeżyć
- tożsamość osobową można rozumieć jako ciągłość doświadczeń

6 ZNACZENIE HUME'A

- ważny przedstawiciel empiryzmu
- wpływa na epistemologię i filozofię nowożytną
- zmusza do ponownego namysłu nad pewnością, przyczyną i podstawą poznania

SŁOWA-KLUCZE

doświadczenie

wrażenia

idee

przyczynowość

nawyk

sceptycyzm

prawdopodobieństwo

granice poznania

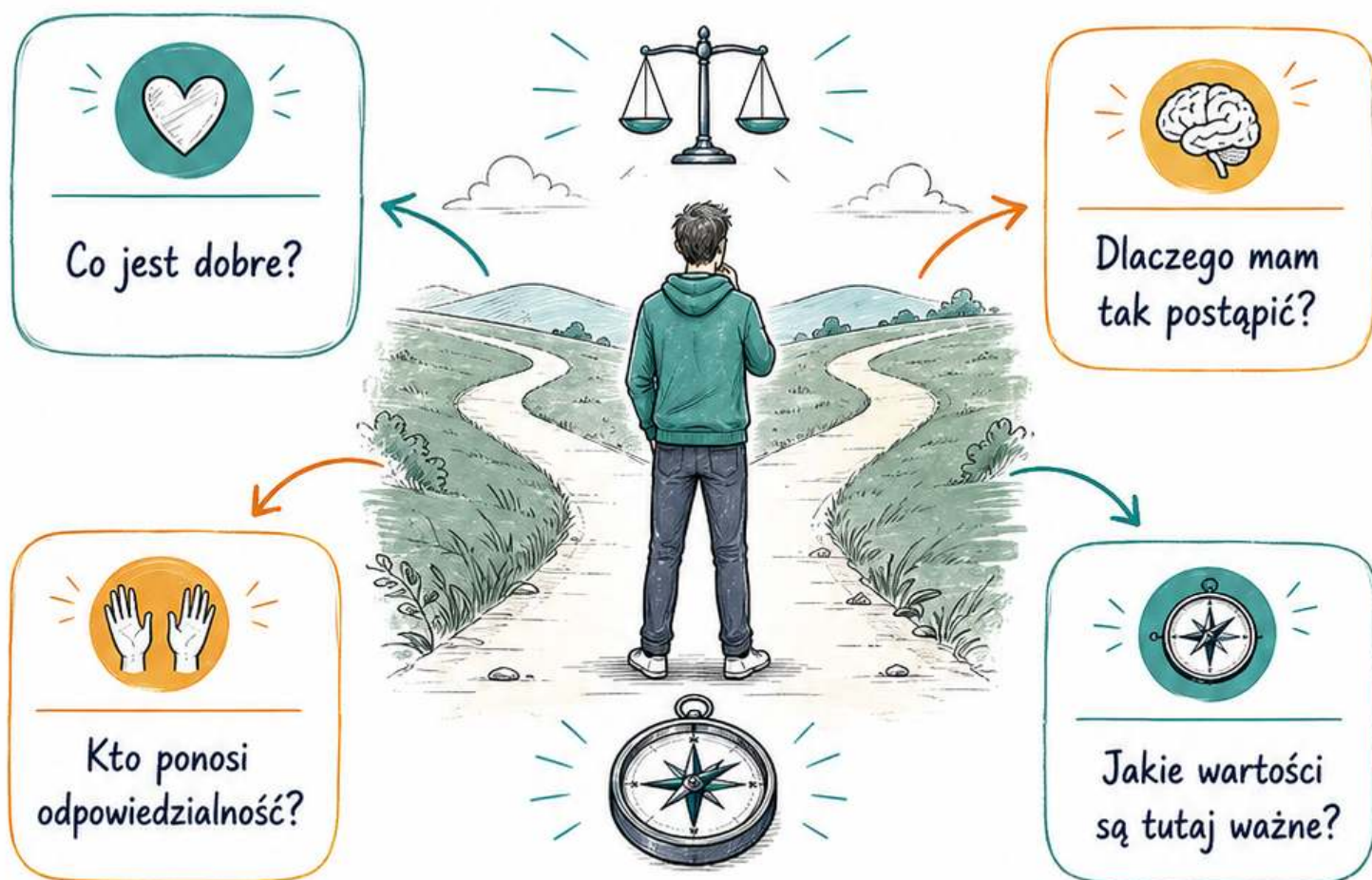
ETYKA, WARTOŚCI I WYBORY MORALNE

Jak rozpoznać dobro, odpowiedzialność i sens działania?

“

Etyka nie pyta tylko o to, co wolno zrobić, ale także o to, jakim człowiekiem chcemy się stawać.

”

W kolejnym module mapa pokaże najważniejsze sposoby myślenia o moralności: obowiązek, konsekwencje, cnotę, sumienie i odpowiedzialność.

ETYKA, WARTOŚCI I WYBORY MORALNE

1

CZYM JEST ETYKA?

Etyka to dział filozofii, który pyta o dobro, zło, powinność, odpowiedzialność, wartości i sposób życia.

- nie chodzi tylko o przepisy
- chodzi o rozumienie sensu działania
- pomaga analizować wybory i ich uzasadnienie
- łączy wolność z odpowiedzialnością

Moralność

- konkretne normy
- zwyczaje
- oceny dobra i zła w życiu społecznym

Etyka

- refleksja nad moralnością
- pytanie o uzasadnienie norm
- analiza wartości i decyzji

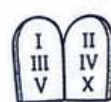
2

GŁÓWNE PYTANIA ETYCZNE

3

TRZY WAŻNE SPOSOBY MYŚLENIA O MORALNOŚCI

Etyka obowiązku

Zrób to, co powinieneś.

- ważne są zasady
- liczy się obowiązek
- człowiek nie powinien traktować innych wyłącznie jako środka
- decyzja moralna wymaga szacunku dla osoby

Nie kłamie, nawet jeśli kłamstwo mogłoby być wygodne.

Etyka konsekwencji

Sprawdź skutki działania.

- ważne są rezultaty
- pytamy, komu działanie pomaga, a komu szkodzi
- ocena moralna zależy od następstw
- trzeba myśleć o dobru wielu osób

Wybieram rozwiązanie, które przynosi najmniej szkody i najwięcej dobra.

Etyka cnót

Kształtuj dobry charakter.

- ważne jest to, jakim człowiekiem się stajesz
- cnoty rozwija się przez praktykę
- liczy się mądrość, odwaga, sprawiedliwość, umiarkowanie
- dobre działanie wynika z dobrego charakteru

Nie chodzi tylko o pojedynczy czyn, ale o sposób życia.

4

WARTOŚCI – co uznajemy za ważne

Wartości pomagają rozpoznać, co naprawdę jest ważne w danej sytuacji.

ETYKA

refleksja nad
dobrym działaniem
i dobrym życiem

5

WOLNOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

- wolność nie oznacza robienia czegokolwiek
- wyбір pociąga za sobą konsekwencje
- odpowiedzialność oznacza gotowość do uznania skutków własnego działania
- im większa świadomość, tym większa odpowiedzialność

★ Nie ma dojrzałej wolności bez odpowiedzialności.

6

SUMIENIE

wewnętrzna zdolność oceniania własnych czynów

- pomaga rozpoznać dobro i zło
- wymaga kształtowania
- może być zagłuszane przez presję, wygodę lub strach
- nie zastępuje myślenia, ale je wspiera

? Czy potrafię uzasadnić swój wybór przed sobą i przed innymi?

7

DYLEMAT MORALNY

sytuacja, w której różne wartości lub obowiązki wchodzą ze sobą w konflikt.

- prawda czy ochrona czyichś uczuć?
- lojalność wobec grupy czy sprawiedliwość?
- własna korzyść czy dobro wspólne?
- posłuszeństwo zasadzie czy reakcja na wyjątkową sytuację?

- Nazwij problem.
- Wskaż wartości.
- Sprawdź możliwe skutki.
- Zobacz, kto jest odpowiedzialny.
- Uzasadnij wybór.

8

JAK UŻYWAĆ TEJ MAPY?

Kiedy analizujesz sytuację moralną, zapytaj:

- ★ Jaka wartość jest tutaj najważniejsza?
- Czy ktoś zostaje potraktowany niesprawiedliwie?
- Czy decyzja szanuje godność osoby?
- Jakie będą konsekwencje?
- Czy ten wybór buduje dobry charakter?

SŁOWA-KLUCZE

etyka | moralność | wartość | obowiązek | konsekwencje | cnota | wolność | odpowiedzialność | sumienie | dylemat

POLITYKA, WŁADZA I FILOZOFIA WSPÓŁCZESNA

Państwo, wolność, sprawiedliwość i pytania naszych czasów

Filozofia polityki pyta o to, jak ludzie mogą żyć razem,
nie tracąc wolności, godności i odpowiedzialności.

Ostatnia mapa łączy klasyczne pytania o władzę z problemami
współczesnego świata: nadzorem, nierównościami, wolnością
i odpowiedzialnością publiczną.

POLITYKA, WŁADZA I FILOZOFIA WSPÓŁCZESNA

1 GŁÓWNE PYTANIA FILOZOFII POLITYKI

- Kto powinien rządzić?
- Skąd bierze się prawomocność władzy?
- Jakie są granice wolności?
- Czym jest sprawiedliwość?
- Po co istnieje państwo?
- Kiedy obywatel powinien być posłuszny prawu?
- Czy dobro wspólne może ograniczać interes jednostki?

Filozofia polityki nie zajmuje się tylko instytucjami, ale także pytaniem o sens wspólnego życia.

2 WŁADZA

zdolność wpływania na działania innych ludzi

- może być oparta na prawie
- może wynikać z siły, autorytetu, tradycji albo wiedzy
- wymaga uzasadnienia
- może chronić wspólnotę albo prowadzić do nadużyć

Kiedy władza jest uzasadniona, a kiedy staje się dominacją?

5 SPRAWIEDLIWOŚĆ

pytanie o to, co komu się należy i dlaczego.

- równość wobec prawa
- uczciwy podział dóbr
- ochrona słabszych
- odpowiedzialność za wspólnotę
- uznanie godności każdej osoby

PYTANIA ZASTOSOWANE

- Czy wszyscy mają takie same szanse?
- Czy prawo chroni tylko silnych?
- Czy nierówności są uzasadnione?
- Co oznacza dobro wspólne?

3 PAŃSTWO

organizacja życia zbiorowego, która tworzy prawo, porządek i instytucje.

- ochrona bezpieczeństwa
- stanowienie prawa
- rozwiązywanie konfliktów
- organizacja dobra wspólnego
- ochrona praw obywateli

porządek ↔ wolność

Państwo ma chronić wspólnotę, ale nie powinno niszczyć godności i wolności człowieka.

FILOZOFIA POLITYKI

refleksja nad władzą, państwem, wolnością i sprawiedliwością

7 WSPÓŁCZESNE PYTANIA FILOZOFICZNE

- Czy technologia wzmacnia wolność, czy kontrolę?
- Jak rozumieć prywatność w świecie cyfrowym?
- Czy nadzór może być usprawiedliwiony bezpieczeństwem?
- Jak mówić o sprawiedliwości w świecie nierówności?
- Czy demokracja wymaga aktywnych obywateli?
- Jak odróżnić informację od manipulacji?
- Czy człowiek jest odpowiedzialny za przyszłe pokolenia?

4 WOLNOŚĆ

Wolność negatywna
wolność od przymusu

Wolność pozytywna
wolność do działania i rozwoju

- nikt nie zmusza mnie bez uzasadnienia
- mam przestrzeń działania
- państwo nie powinno ingerować bez potrzeby

- mam realną możliwość wyboru
- potrafię korzystać z praw
- warunki społeczne pozwalają mi działać

Wolność to nie tylko brak zakazu, ale także możliwość odpowiedzialnego działania.

8 NADZÓR

kontrola zachowań, informacji i przestrzeni życia społecznego.

- może być jawny albo ukryty
- może działać przez instytucje, technologię, normy społeczne
- wpływa na to, jak ludzie się zachowują
- rodzi pytanie o granice kontroli

Czy człowiek zachowuje wolność, jeśli stale czuje się obserwowany?

9 OBYWATELSTWO

nie tylko status prawny, ale także udział w życiu wspólnoty.

- znajomość praw i obowiązków
- udział w debacie
- odpowiedzialność za słowa
- troska o dobro wspólne
- krytyczne myślenie wobec władzy i informacji

Filozofia pomaga obywatelowi nie tylko słuchać, ale także pytać, rozumieć i oceniać.

10 JAK UŻYWAĆ TEJ MAPY?

Gdy analizujesz problem społeczny lub polityczny, zapytaj:

- Kto ma władzę?
- Na czym opiera się ta władza?
- Czy czyjaś wolność jest ograniczana?
- Czy decyzja jest sprawiedliwa?
- Kto korzysta, a kto ponosi koszty?
- Czy dobro wspólne jest naprawdę brane pod uwagę?
- Czy obywatel ma możliwość sprzeciwu i debaty?

6 KLASYCZNE PUNKTY ODNIESIENIA

Platon

- pytanie o sprawiedliwe państwo
- rządy mądrości
- porządek duszy i porządek wspólnoty

Arystoteles

- człowiek jako istota społeczna
- wspólnota polityczna jako przestrzeń dobrego życia
- znaczenie cnót obywatelskich

Machiavelli

- realizm polityczny
- skuteczność władzy
- napięcie między moralnością a polityką

Hobbes

- państwo jako ochrona przed chaosem
- umowa społeczna
- bezpieczeństwo jako warunek porządku

Rousseau

- wolność i wola ogólna
- pytanie o relację jednostki i wspólnoty
- krytyka nierówności społecznych

SŁOWA-KLUCZE

władza | państwo | wolność | sprawiedliwość | prawo | obywatelstwo | dobro wspólne | nadzór | demokracja | odpowiedzialność

Filozofia zaczyna się od pytania — i pomaga widzieć więcej niż pierwszą odpowiedź.